A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (nagytanács)

2015. július 16.*

„2000/43/EK irányelv — A személyek közötti, faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elve — Alapvetően roma származású személyek által lakott városrészek — A villamosenergiafogyasztás-mérőknek a levegőben futó áramvezeték-hálózat részét képező villanyoszlopokon, hat és hét méter közti magasságban való elhelyezése — A »közvetlen hátrányos megkülönböztetés« és a »közvetett hátrányos megkülönböztetés« fogalma — Bizonyítási teher — Esetleges igazolás — A villamoseneregiafogyasztás-mérők manipulációinak és a jogtalan áramvételezéseknek a megelőzése — Arányosság — Az intézkedés általános jellege — Ennek sértő és stigmatizáló hatása — 2006/32/EK és 2009/72/EK irányelv — A végső fogyasztónak a villamosenergia-fogyasztása ellenőrzésére való lehetőségének hiánya”

A C-83/14. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet az Administrativen sad Sofia-grad (Bulgária) a Bírósághoz 2014. február 17-én érkezett, 2014. február 5-i határozatával terjesztett elő az előtte

a **CHEZ Razpredelenie Bulgaria AD**

és

a **Komisia za zashtita ot diskriminatsia**

között,

Anelia Nikolova

és a **Darzhavna Komisia za energiyno i vodno regulirane**

részvételével folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (nagytanács)

tagjai: K. Lenaerts elnökhelyettes, elnökként eljáró bíró, A. Tizzano, R. Silva de Lapuerta, M. Ilešič, S. Rodin és K. Jürimäe tanácselnökök, A. Rosas, Juhász E., J. Malenovský, D. Šváby, A. Prechal (előadó), F. Biltgen és C. Lycourgos bírák,

főtanácsnok: J. Kokott,

hivatalvezető: C. Strömholm tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2015. január 13-i tárgyalásra,

* Az eljárás nyelve: bolgár.

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

– a CHEZ Razpredelenie Bulgaria AD képviseletében A. Ganev, V. Bozhilov és A. Dzhingov ügyvédek,

– a la Komisia za zashtita ot diskriminatsia képviseletében A. Strashimirova, meghatalmazotti minőségben,

– A. Nikolova képviseletében S. Cox barrister, valamint M. Ferschtman és Y. Grozev ügyvédek,

– a bolgár kormány képviseletében E. Petranova és D. Drambozova, meghatalmazotti minőségben,

– az Európai Bizottság képviseletében D. Martin és D. Roussanov, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2015. március 12-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a személyek közötti, faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról szóló, 2000. június 29-i 2000/43/EK tanácsi irányelv (HL L 180, 22. o.; magyar nyelvű különkiadás 20. fejezet, 1. kötet, 23. o.) 1. cikkének, 2. cikke (1) bekezdésének, illetve 2. cikke (2) bekezdése a) és b) pontjának, valamint az Európai Unió Alapjogi Chartája (a továbbiakban: Charta) 21. cikkének az értelmezésére irányul.

2 E kérelmet azon eljárás keretében terjesztették elő, amelyben a CHEZ Razpredelenie Bulgaria AD (a továbbiakban: CHEZ RB) a Komisia za zashtita ot diskriminatsia (hátrányos megkülönböztetéssel szembeni védelemért felelős bizottság, a továbbiakban: KZD) határozatának megsemmisítését kéri, amelyben ez utóbbi az A. Nikolovával szemben gyakorolt hátrányos megkülönböztetéssel való felhagyásra és az ilyen, hátrányosan megkülönböztető jellegű magatartástól való jövőbeli tartózkodásra kötelezte a CHEZ RB-t.

Jogi háttér

Az uniós jog

A 2000/43 irányelv

3 A 2000/43 irányelv (2), (3), (9), (12), (13), (15), (16) és (28) preambulumbekezdése így szól:

„(2) Az Európai Unióról szóló szerződés 6. cikkével összhangban az Európai Unió a szabadság, a demokrácia, az emberi jogok és az alapvető szabadságok tiszteletben tartása és a jogállamiság elvein alapul, olyan elveken, amelyek a tagállamokban közösek, és az Uniónak [a Rómában, 1950. november 4-én aláírt,] az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezményben biztosított és a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból eredő alapvető jogokat a közösségi jog általános elveiként kell tisztelnie.

(3) A törvény előtti egyenlőséghez és a megkülönböztetéssel [helyesen: hátrányos megkülönböztetéssel] szembeni védelemhez való jog minden ember számára egyetemes emberi jog, amelyet elismer az emberi jogok egyetemes nyilatkozata, az Egyesült Nemzeteknek a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló egyezménye, a faji

megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény, az Egyesült Nemzeteknek a polgári és politikai jogokról szóló, valamint a gazdasági, szociális és kulturális jogokról szóló nemzetközi egyezségokmánya, továbbá az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény, amelyeknek valamennyi tagállam aláírója.

[…]

(9) A faji vagy etnikai származáson alapuló megkülönböztetés [helyesen: hátrányos megkülönböztetés] alááshatja az EK-Szerződés célkitűzéseinek megvalósítását, különösen a magas fokú foglalkoztatási szint és szociális védelem elérését, az életszínvonal és életminőség emelését, a gazdasági és szociális kohéziót és szolidaritást. Alááshatja azt a célkitűzést is, hogy az Európai Unió a szabadság, biztonság és igazságosság térségévé fejlődjön.

[…]

(12) A faji vagy etnikai származásra való tekintet nélkül minden ember részvételét lehetővé tevő, demokratikus és toleráns társadalmak fejlődésének biztosítása érdekében a faji vagy etnikai származáson alapuló megkülönböztetés [helyesen: hátrányos megkülönböztetés] területén tett intézkedéseknek túl kell mutatniuk az önálló és nem önálló kereső tevékenységhez való hozzáférésen, és olyan területeket is le kell fedniük, mint az oktatás, a szociális védelem, beleértve a szociális biztonságot és az egészségügyi ellátást, a szociális előnyöket, az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférést és azok nyújtását.

(13) E célból minden közvetlen és közvetett, faji vagy etnikai származáson alapuló, ezzel az irányelvvel érintett területekkel kapcsolatos megkülönböztetést [helyesen: hátrányos megkülönböztetést] meg kell tiltani az egész Közösségen belül. [...]

[…]

(15) A tények megítélése, amelyekből következtetni lehet arra, hogy történt-e közvetlen vagy közvetett megkülönböztetés [helyesen: hátrányos megkülönböztetés], a tagállami bírói vagy egyéb, hatáskörrel rendelkező szervekre tartozik, a nemzeti jog vagy gyakorlat szabályainak megfelelően. Ezek a szabályok rendelkezhetnek különösen úgy, hogy a közvetett megkülönböztetést [helyesen: hátrányos megkülönböztetést] bármilyen módon, akár statisztikai bizonyítékok alapján is meg lehessen állapítani.

(16) Fontos megvédeni minden természetes személyt a faji vagy etnikai származáson alapuló megkülönböztetéssel [helyesen: hátrányos megkülönböztetéssel] szemben. A tagállamoknak azonban szükség esetén a nemzeti hagyományokkal és gyakorlattal összhangban védelmet kell nyújtaniuk a jogi személyeknek is, ha ezek tagjaik faji vagy etnikai származása miatt szenvednek el megkülönböztetést [helyesen: hátrányos megkülönböztetést].

[…]

(28) [...] ennek az irányelvnek a célkitűzése, azaz a megkülönböztetéssel [helyesen: hátrányos megkülönböztetéssel] szembeni közös, magas szintű védelem minden tagállamban történő biztosítása a tagállamok által nem valósítható meg kielégítő mértékben [...]”

4 A 2000/43 irányelv 1. cikke értelmében annak „célja a faji vagy etnikai származáson alapuló megkülönböztetés [helyesen: hátrányos megkülönböztetés] elleni küzdelem keretrendszerének kialakítása azzal a szándékkal, hogy az egyenlő bánásmód elve a tagállamokban megvalósuljon”.

5 Ezen irányelvnek „A megkülönböztetés [helyesen: hátrányos megkülönböztetés] fogalma” című 2. cikke ekképpen rendelkezik:

„(1) Ennek az irányelvnek az alkalmazásában az egyenlő bánásmód elve azt jelenti, hogy nem állhat fenn közvetlen vagy közvetett, faji vagy etnikai származáson alapuló megkülönböztetés [helyesen: hátrányos megkülönböztetés].

(2) Az (1) bekezdés alkalmazásában:

a) közvetlen megkülönböztetés [helyesen: közvetlen hátrányos megkülönböztetés] áll fenn, ha egy személlyel szemben faji vagy etnikai alapon kevésbé kedvezően járnak el, mint ahogyan egy másik személlyel szemben hasonló helyzetben eljárnak, eljártak vagy eljárnának;

b) közvetett megkülönböztetés [helyesen: közvetett hátrányos megkülönböztetés] áll fenn, ha egy látszólag semleges rendelkezés, feltétel vagy gyakorlat az egy faji vagy etnikai származású személyeket más személyekhez képest különösen hátrányosan érint, kivéve ha ez a rendelkezés, feltétel vagy gyakorlat jogszerű céllal objektív módon igazolható, továbbá e cél megvalósításának eszközei megfelelőek és szükségesek.

(3) Az (1) bekezdés értelmében a zaklatás megkülönböztetésnek [helyesen: hátrányos megkülönböztetésnek] minősül, amikor faji vagy etnikai származáshoz kapcsolódó nem kívánt magatartás történik azzal a céllal vagy hatással, hogy egy személy méltóságát megsértse, és megfélemlítő, ellenséges, megalázó, megszégyenítő vagy támadó környezetet alakítson ki. [...]

[...]”

6 Az említett irányelv „Hatály” című 3. cikke (1) bekezdésének h) pontja így rendelkezik:

„A Közösségre ruházott hatáskörök keretein belül ez az irányelv vonatkozik minden személyre […] a következők tekintetében:

[...]

h) az árukhoz és a szolgáltatásokhoz való hozzáférés és azok nyújtása, amelyek a nyilvánosság számára hozzáférhetőek, beleértve a lakhatást [helyesen: a nyilvánosság rendelkezésére álló árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint ezen áruk szállítása és e szolgáltatások nyújtása, beleértve a lakással kapcsolatos árukat és szolgáltatásokat].”

7 A 2000/43 irányelv „Minimális követelmények” című 6. cikkének (1) bekezdése előírja:

„A tagállamok bevezethetnek vagy fenntarthatnak olyan rendelkezéseket, amelyek az egyenlő bánásmód elvének védelme szempontjából kedvezőbbek, mint amelyeket ez az irányelv meghatároz.”

8 Ezen irányelv „Bizonyítási teher” című 8. cikkének (1) bekezdése az alábbiak szerint rendelkezik:

„A tagállamok nemzeti igazságszolgáltatási rendszerükkel összhangban meghozzák a szükséges intézkedéseket annak biztosítására, hogy az alperesnek kelljen bizonyítania, hogy az egyenlő bánásmód elve nem sérült, abban az esetben, ha azok a személyek, akiket saját állításuk szerint az egyenlő bánásmód elvének be nem tartása miatt sérelem ért, a bíróság vagy más, hatáskörrel rendelkező hatóság előtt olyan tényeket bizonyítanak, amelyekből vélelmezni lehet, hogy közvetlen vagy közvetett megkülönböztetés [helyesen: hátrányos megkülönböztetés] történt.”

A 2006/32/EK irányelv

9 Az energia-végfelhasználás hatékonyságáról és az energetikai szolgáltatásokról, valamint a 93/76/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2006. április 5-i 2006/32/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 114., 64. o.) (29) preambulumbekezdése így került megfogalmazásra:

„Annak érdekében, hogy a végső fogyasztók az egyéni energiafogyasztásukat illetően tájékozottabban hozhassanak döntéseket, el kell látni őket az erre vonatkozó, megfelelő mennyiségű információval, valamint egyéb lényeges […] információkkal. […] A fogyasztókat ezenkívül aktívan kell ösztönözni arra, hogy rendszeresen ellenőrizzék a saját fogyasztásmérőjük állását.”

10 A 2006/32 irányelv 13. cikke (1) bekezdésének első albekezdése így rendelkezett:

„A tagállamok biztosítják, hogy a villamos energia […] végső fogyasztóit a technikailag lehetséges, pénzügyileg ésszerű és a potenciális energia-megtakarításokhoz képest arányos mértékben ellássák olyan versenyképes árú, egyéni fogyasztásmérőkkel, amelyek pontosan tükrözik a végső fogyasztó tényleges energiafogyasztását, és a tényleges felhasználási időszakról szolgáltatnak információkat.”

A 2009/72/EK irányelv

11 A villamos energia belső piacára vonatkozó közös szabályokról és a 2003/54/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2009. július 13-i 2009/72/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 211., 55. o.) 3. cikkének (3) és (7) bekezdése ekképpen rendelkezik:

„(3) A tagállamok gondoskodnak arról, hogy minden háztartási fogyasztó […] egyetemes szolgáltatásban részesülj[ön], azaz a tagállam területén belül jog[a] legyen a meghatározott minőségű villamos energiával való ellátásra, tisztességes, könnyen és egyértelműen összehasonlítható, átlátható, valamint megkülönböztetéstől mentes árakon. [...]

[…]

(7) A tagállamok megfelelő intézkedéseket hoznak a végső fogyasztók védelmére […] Az említett intézkedések – legalább a háztartási fogyasztók esetében – az I. mellékletben megállapított intézkedéseket foglalják magukba.”

12 A 2009/72 irányelv I. melléklete 1. pontjának h) és i) alpontja értelmében:

„1. [...] a 3. cikkben említett intézkedéseknek biztosítaniuk kell, hogy a fogyasztók(nak):

[...]

h) rendelkezésére álljanak a fogyasztási adataik [...]

i) megfelelő gyakorisággal tájékoztatást kell kapniuk a tényleges villamosenergia-fogyasztásról és a költségekről ahhoz, hogy szabályozhassák saját villamosenergia-fogyasztásukat. [...]”

A bolgár jog

A hátrányos megkülönböztetéssel szembeni védelemről szóló törvény

13 A hátrányos megkülönböztetéssel szembeni védelemről szóló törvény (Zakon za zatschtita ot diskriminatsia; a továbbiakban: ZZD) 4. cikke értelmében:

„(1) Tilos minden […] faji származás, nemzetiség, etnikai származás, […] személyes […] helyzet […] alapján való közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetés [...]

(2) Közvetlen hátrányos megkülönböztetés áll fenn, ha valamely személy az (1) bekezdésben meghatározott tulajdonságok alapján kedvezőtlenebb bánásmódban részesül, mint amelyben egy másik személy összehasonlítható és hasonló körülmények között részesül, részesült vagy részesülne.

(3) Közvetett hátrányos megkülönböztetés áll fenn, ha egy látszólag semleges rendelkezés, feltétel vagy gyakorlat valamely személyt az (1) bekezdésben meghatározott tulajdonságok alapján más személyekhez képest hátrányosabb helyzetbe hoz, kivéve ha ez a rendelkezés, feltétel vagy gyakorlat jogszerű céllal objektív módon igazolható, továbbá e cél megvalósításának eszközei megfelelőek és szükségesek.”

14 A ZZD kiegészítő rendelkezései 1. §-a 7–9. pontjainak értelmében:

„E törvény alkalmazásában:

7. »kedvezőtlen bánásmód«: minden olyan intézkedés (tevékenység vagy mulasztás), amely közvetlenül vagy közvetetten jogokat vagy jogos érdekeket sért;

8. »a 4. cikk (1) bekezdésében meghatározott tulajdonságok alapján«: a hátrányosan megkülönböztetett személy vagy – ha e kötődés az oka a hátrányos megkülönböztetésnek – egy hozzá kötődő vagy feltételezhetően hozzá kötődő személy egy vagy több ilyen tulajdonságának tényleges (jelenlegi, múltbeli vagy vélelmezett) fennállása alapján;

9. »kötődő személyek« [...] azon személyek, akik egyéb okokból úgy tekinthetők, mint akik a hátrányos megkülönböztetést elszenvedő személytől közvetlenül vagy közvetve függnek, amennyiben ez a kötődés a hátrányos megkülönböztetés oka; […]”

15 A ZZD 40. cikkének (1) és (2) bekezdése szerint:

„(1) A [KZD] a hátrányos megkülönböztetések megelőzése, az ezek elleni védelem, illetve az esélyegyenlőség biztosítása érdekében működő szakosított és független állami szervezet.

(2) A KZD ellenőrzi a jelen törvény alkalmazását és tiszteletben tartását […]”

Az energiáról szóló törvény

16 Az energiáról szóló törvény (Zakon za energetikata, a továbbiakban: ZE) 10. cikke előírja, hogy a „független szakosított állami szervezetként működő nemzeti energia- és vízszabályozási bizottság (Darzhavna Komisia za energiyno i vodno regulirane) […] biztosítja az energia területén végzett tevékenységek szabályozását”.

17 A ZE 104a. cikkének (4) bekezdése ekképpen rendelkezik:

„A közzétett általános szerződési feltételek a végső fogyasztók tekintetében kifejezett írásbeli elfogadás hiányában is hatályba lépnek.”

18 A ZE 120. cikkének (1) és (3) bekezdése értelmében:

„(1) A végső fogyasztó számára szolgáltatott villamos energia leolvasását a villamosenergia-szállító, illetve -szolgáltató hálózat üzemeltetőjének tulajdonában álló kereskedelmi fogyasztásmérő eszközökkel kell végezni.

(3) A villamosenergia-szállító, illetve -szolgáltató hálózat üzemeltetője meghatározza a fogyasztásmérő eszközök típusát, számát és elhelyezését […].”

A CHEZ RB általános szerződési feltételei

19 A CHEZ RB-nek a Darzhavna Komisia po energiyno i vodno regulirane által jóváhagyott általános szerződési feltételei 27. cikke ekképpen rendelkezik:

„(1) A kereskedelmi fogyasztásmérő eszközöket […] úgy kell elhelyezni, hogy a fogyasztó vizuális ellenőrzést végezhessen azok állásáról.

(2) Amennyiben a lakosok életének és egészségének vagy a javak épségének megőrzése, a villamos energia , minőségének, az ellátása folyamatosságának, valamint az energiaellátás rendszere biztonságának és megbízhatóságának fenntartása érdekében a kereskedelmi fogyasztásmérő eszközöket nehezen megközelíthető helyen helyezték el, a villamosenergia-elosztó vállalkozás kötelezettséget vállal arra, hogy a fogyasztó ilyen irányú írásbeli megkeresésére három napon belül saját költségén biztosítja a vizuális ellenőrzés lehetőségét.”

20 Az említett vizuális ellenőrzés lehetőségét illetően a CHEZ RB általános szerződési feltételei előírják, hogy a CHEZ RB emelőkosárral ellátott járművet küld, amelynek segítségével az alkalmazottai le tudják olvasni a magasban található fogyasztásmérőket, és közölni tudják ezt az információt a fogyasztóval. Egyébiránt a fogyasztónak lehetősége marad díjfizetés ellenében egy második, ún. „kontroll-” fogyasztásmérő felszereltetésére a lakásában.

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

21 A. Nikolova egyéni vállalkozás keretében egy Dupnitsa város (Bulgária) „Gizdova mahala” városrészében található élelmiszerüzletet működtet, amely városrészben alapvetően roma származású személyek laknak.

22 1999-ben és 2000-ben a CHEZ RB e városrész valamennyi előfizetőjének villamosenergiafogyasztás-mérőjét a levegőben futó áramvezeték-hálózat részét képező betonvillanyoszlopokon, hat és hét méter közti magasságban helyezte el, miközben a többi városrészben a CHEZ RB által felszerelt fogyasztásmérőket 1,70 méteres magasságban helyezik el, a legtöbbször a fogyasztók lakásában, a külső falon vagy a kerítésen (a továbbiakban: vitatott gyakorlat).

23 2008 decemberében A. Nikolova panaszt nyújtott be a KZD-hez, amelyben azt állította, hogy a vitatott gyakorlat azzal a ténnyel magyarázható, hogy a „Gizdova mahala” városrész lakosainak túlnyomó része roma származású, és emiatt ő maga is nemzetiségen („narodnost”) alapuló, közvetlen hátrányos megkülönböztetést szenved el. Az érintett többek között arra panaszkodott, hogy fogyasztásának ellenőrzése céljából nem tudja a villamosenergiafogyasztás-mérőjét megtekinteni, és nem tud a neki címzett – és szerinte túlzottan magas összegű – számlák helyességéről megbizonyosodni.

24 2010. április 6-án hozott határozatában a KZD arra a következtetésre jutott, hogy a vitatott gyakorlat a ZZD 4. cikke (1) és (3) bekezdése értelmében vett, nemzetiségen alapuló, tiltott hátrányos megkülönböztetésnek minősült.

25 E határozatot a Varhoven administrativen sad (legfelsőbb közigazgatási bíróság) 2011. május 19-i ítéletével hatályon kívül helyezte, többek között azzal az indokkal, hogy a KZD nem jelölte meg, hogy A. Nikolovát milyen más nemzetiséggel rendelkező személyekhez képest érte hátrányos megkülönböztetés. Az ügyet visszautalták a KZD elé.

26 2012. május 30-án a KZD új határozatot hozott, amelyben megállapította, hogy A. Nikolovát a CHEZ RB részéről a ZZD 4. cikkének (1) és (2) bekezdése értelmében vett, „személyes helyzeten" alapuló, közvetlen hátrányos megkülönböztetés érte, mivel vállalkozásának székhelye miatt az érintett hátrányosabb helyzetbe került a CHEZ RB más ügyfeleivel szemben, akiknek a fogyasztásmérőit hozzáférhető helyeken helyezték el.

27 A CHEZ RB jogorvoslat iránti kérelmet terjesztett elő e határozattal szemben az Administrativen sad Sofia-gradnál.

28 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatában az említett bíróság először is megállapítja, hogy a 2000/43 irányelv a nevezetesen a Charta 21. cikkében rögzített, faji vagy az etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalma alapelvének konkrét alkalmazását jelenti, és hogy az alapügyben szóban forgó helyzet az említett irányelvnek a 3. cikke (1) bekezdésének h) pontjában meghatározott tárgyi hatálya alá tartozik. Mivel e bíróság ennélfogva nem látja okát annak, hogy kétségei legyenek az uniós jog alkalmazhatóságával kapcsolatban, megállapítja, hogy e tekintetben nem tesz fel előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdést, megjegyezve mindazonáltal, hogy a Bíróságnak mindenesetre értékelést kell adnia e tekintetben, mielőtt határozatot hozna az általa elé terjesztett kérdésekről.

29 A kérdést előterjesztő bíróság, előadván ezután azon okokat, amelyek miatt a Bírósághoz kérdéseket intéz, mindenekelőtt jelzi, hogy jóllehet a KZD A. Nikolova „személyes helyzeten" alapuló hátrányos megkülönböztetésére utalt, illetve A. Nikolova panaszában maga is tévesen „nemzetiségen" alapuló hátrányos megkülönböztetésre utalt, a jelen esetben a védett tulajdonságot a „Gizdova mahala" városrészben lakó személyek túlnyomó részének közös, roma „etnikai származásával" kell összefüggésbe hozni.

30 E tekintetben a kérdést előterjesztő bíróságnak először is az a véleménye, hogy a roma közösség valóban etnikai népcsoport, amely Bulgáriában egyébiránt etnikai kisebbségi jogállást élvez.

31 Másodszor a kérdést előterjesztő bíróság megjegyzi, hogy noha nem állnak rendelkezésre az érintett városrészben élő, roma származású lakosok számának nagyságával kapcsolatos statisztikák, e városrészt rendszerint Dupnitsa város legnagyobb „romakerületeként" mutatják be. Az eljárás felei egyébiránt nem vitatják, hogy a vitatott gyakorlat általánosabban csupán Bulgária különböző városainak „romakerületeiben" kerül túlsúlyba. A CHEZ RB-nek a villamosenergiafogyasztás-mérők hozzáférhetetlen magasságban való elhelyezésére vonatkozó döntését befolyásoló alapvető tényezőről van itt szó, és még ha a CHEZ RB nem is állítja kifejezetten, hogy úgy véli, hogy főként roma származású személyek hajtanak végre jogtalan áramvételezéseket, ez kitűnik a kontextusból.

32 Harmadszor a kérdést előterjesztő bíróság úgy véli, hogy a KZD tévesen ítélte úgy, hogy A. Nikolova roma származását nem állapították meg. Ugyanis azáltal, hogy panaszában a „Gizdova mahala" városrész roma származású lakosságával azonosította magát, az érintett önmagát ilyen származásúként határozta meg. Mindenesetre az említett bíróság – amely e tekintetben a Feryn-ítéletre (C-54/07, EU:C:2008:397) hivatkozik – úgy véli, hogy a hátrányos megkülönböztetés fennállásának nem feltétele, hogy azonosítani lehessen egy olyan panaszost, aki azt állítja, hogy ilyen hátrányos megkülönböztetést szenvedett el. Ugyanezen bíróság szerint hasonlóképpen következik a Coleman-ítéletből (C-303/06, EU:C:2008:415), hogy az egyenlő bánásmód elvének alkalmazása nem korlátozódik kizárólag a védett tulajdonsággal rendelkező személyekre.

33 A kérdést előterjesztő bíróság hangsúlyozza, hogy az első előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés a fenti megfontolásokkal kapcsolatos.

34 Továbbá – noha a maga részéről hajlik arra, hogy egyetértsen a KZD azon következtetésével, amelynek értelmében a vitatott gyakorlat közvetlen hátrányos megkülönböztetéshez vezet – az említett bíróság megjegyzi, hogy a Belov-ügyre vonatkozó indítványában (C-394/11, EU:C:2012:585, 99. pont) Kokott főtanácsnok arra a következtetésre jutott, hogy az olyan gyakorlat esetén, mint amilyen a vitatott gyakorlat, közvetett hátrányos megkülönböztetés állapítható meg. Ugyanezen bíróság egyébiránt megjegyzi, hogy hasonló ügyek keretében a Varhoven administrativen sad pedig arra a következtetésre jutott, hogy nem áll fenn semmilyen etnikai származáson alapuló, közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetés.

35 Ebben az összefüggésben a kérdést előterjesztő bíróság jelzi, hogy bizonytalanságai vannak a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének a) pontjában szereplő „közvetlen hátrányos megkülönböztetés” és a b) pontjában szereplő „közvetett hátrányos megkülönböztetés” fogalmaival, illetve azzal kapcsolatban, hogy a vitatott gyakorlat e minősítések egyike alá tartozik-e.

36 Végül – és feltéve, hogy a szóban forgó gyakorlat ezen irányelv 2. cikke (2) bekezdése b) pontjának hatálya alá tarozik – a kérdést előterjesztő bíróság kétli, hogy e gyakorlat az említett rendelkezés értelmében véve objektív módon igazolhatónak, megfelelőnek és szükségesnek minősíthető. E bíróság hangsúlyozza többek között, hogy noha a CHEZ RB azt állítja, hogy e gyakorlat igazolt, mert nagyszámban fordul elő jogtalan áramvételezés, a fogyasztásmérők megkárosítása, illetve manipulációja, az említett társaság elállt a KZD előtt előterjesztett, azon eredeti kérelmeitől, amelyek szakértői vélemény benyújtására és tanúk meghallgatására irányultak, arra hivatkozva, hogy az említett magatartások köztudomásúak. Egyébiránt a kérdést előterjesztő bíróság előtt a felek a bizonyítási teher alapján nekik címzett rendelkezések ellenére nem gyűjtöttek további bizonyítékokat. Az említett bíróság megjegyzi továbbá, hogy újságcikkek új, hatékonyabb és a fogyasztók számára kevésbé megszorító módszerekről számolnak be, többek között olyan fogyasztásmérők alkalmazásáról, amelyek lehetővé teszik a szolgáltató számára a távolból történő leolvasás lehetőségét, illetve jelezni tudják neki a manipulációs kísérleteket.

37 E körülmények között az Administrativen sad Sofia-grad úgy határozott, hogy felfüggeszti az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

„1) Úgy kell-e értelmezni a [2000/43] irányelvben és a [Chartában] használt »etnikai származás« fogalmát, hogy az felöleli az olyan roma származású bolgár állampolgárok kompakt csoportját, mint akik Dupnitsa város »Gizdova mahala« városrészében laknak?

2) Alkalmazandó-e a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének a) pontja értelmében vett »hasonló helyzet« fogalma a jelen tényállásra, amelynek esetében a kereskedelmi fogyasztásmérőket a romák lakta városrészekben hat és hét méter közti magasságban, miközben a sűrű romalakosság nélküli más városrészekben rendszerint kevesebb mint két méteres magasságban helyezik el?

3) Úgy kell-e értelmezni a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének a) pontját, hogy a kereskedelmi fogyasztásmérők hat és hét méter közti magasságban történő elhelyezése a romák lakta városrészekben a roma származású lakossággal szembeni kevésbé kedvező bánásmódot jelent a más etnikai származású lakossághoz képest?

4) Amennyiben kevésbé kedvező bánásmódról van szó, úgy kell-e értelmezni az említett rendelkezést, hogy e bánásmód az alapügy tényállását figyelembe véve teljes mértékben vagy részben azon a körülményen alapul, hogy az a roma etnikai csoportra vonatkozik?

5) A 2000/43 irányelvvel összeegyeztethető-e az olyan nemzeti rendelkezés, mint a [ZZD] kiegészítő rendelkezései 1. §-ának 7. pontja, amelynek értelmében minden olyan intézkedés, (tevékenység vagy mulasztás), amely közvetlenül vagy közvetetten jogokat vagy jogos érdekeket sért, »kedvezőtlen bánásmódnak« minősül?

6) Alkalmazandó-e a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének b) pontja értelmében vett »látszólag semleges gyakorlat« fogalma a [CHEZ RB] azon gyakorlatára, hogy hat és hét méter közti magasságban helyezi el a kereskedelmi fogyasztásmérőket? Úgy kell-e értelmezni a »látszólag« fogalmát hogy a gyakorlat nyilvánvalóan semleges, vagy úgy, hogy az csak első pillantásra tűnik semlegesnek, vagyis színleg semleges?

7) Szükséges-e a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének b) pontja értelmében vett közvetett hátrányos megkülönböztetés fennállásához, hogy a semleges gyakorlat a személyeket faji vagy etnikai származásuk alapján különösen hátrányos helyzetbe hozza, vagy elegendő, ha ezen gyakorlat csak bizonyos etnikai származású személyeket érint hátrányosan? Ezzel összefüggésben összeegyeztethető -e a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének b) pontjával az olyan nemzeti rendelkezés, mint a ZZD 4. cikkének (3) bekezdése, amelynek értelmében közvetett hátrányos megkülönböztetés áll fenn, ha egy személyt az (1) bekezdésben meghatározott tulajdonságok miatt (az etnikai származást is beleértve) hátrányosabb helyzetbe hoznak?

8) Hogyan kell értelmezni a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének b) pontja értelmében vett »különösen hátrányosan érint« fogalmát? Ezen irányelv 2. cikke (2) bekezdésének a) pontjában használt »kevésbé kedvező eljárás« fogalmának felel-e meg az, vagy csak az eltérő bánásmód súlyos, nyilvánvaló és különösen jelentős eseteit öleli fel? Különösen hátrányos helyzetnek minősül-e a jelen ügyben ismertetett gyakorlat? Amennyiben nem áll fenn a hátrányos helyzetbe hozás súlyos, nyilvánvaló és különösen jelentős esete, elegendő-e ez a közvetett hátrányos megkülönböztetés hiányának megállapításához (annak vizsgálata nélkül, hogy a konkrét gyakorlat egy jogszerű célra tekintettel igazolható, megfelelő és szükséges-e)?

9) A 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének a) és b) pontjával összeegyeztethetők-e az olyan nemzeti rendelkezések, mint a ZZD 4. cikkének (2) és (3) bekezdése, amelyek a közvetlen hátrányos megkülönböztetés fennállásához »kedvezőtlenebb bánásmódot«, a közvetett hátrányos megkülönböztetés fennállásához pedig »hátrányosabb helyzetbe hozást« kívánnak meg anélkül, hogy a 2000/43 irányelvhez hasonlóan különbséget tennének a különböző kedvezőtlen bánásmódok súlya szerint?

10) Úgy kell-e értelmezni a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének b) pontját, hogy a CHEZ RB vitatott gyakorlata objektív módon igazolható a villamosenergia-hálózat biztonságának biztosítására és a villamosenergia-fogyasztás megfelelő nyomon követésére tekintettel? Az alperes azon kötelezettségére figyelemmel is megfelelő-e az említett gyakorlat, hogy a fogyasztók számára lehetővé tegye a villamosenergiafogyasztás-mérők állásához való szabad hozzáférést? Szükséges-e az említett gyakorlat, ha a híradásokból egyéb műszaki és pénzügyi megoldások is ismertek a kereskedelmi fogyasztásmérők biztonságának biztosítására?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Előzetes megfontolások

38 Amint az a jelen ítélet 28. pontjából kitűnik, a kérdést előterjesztő bíróság, jóllehet kifejti, hogy szerinte az alapügyben szóban forgó helyzet a 2000/43 irányelvnek a 3. cikke (1) bekezdésének h) pontjában meghatározott tárgyi hatálya alá tartozik, amely folytán nem tartja szükségesnek, hogy e tekintetben

előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdést tegyen fel a Bíróságnak, azt is hangsúlyozza, hogy ez olyan előzetes szempontnak minősül, amelyet a Bíróságnak értékelnie kell, mielőtt megkezdi az általa elé terjesztett kérdések megvizsgálását.

39 Míg a bolgár kormány és az Európai Bizottság azon a véleményen van, hogy a vitatott gyakorlat e tárgyi hatály alá tartozik, a CHEZ RB azt állítja, hogy nem ez a helyzet. Ez utóbbi szerint a 2000/43 irányelv 3. cikkének (1) bekezdésében található azon pontosításnak, amelynek értelmében ezen irányelvet az „[Unióra] ruházott hatáskörök keretein belül" kell alkalmazni, az a következménye, hogy az említett irányelvet csupán az uniós jog hatálya alá tartozó helyzetekkel összefüggésben kell alkalmazni, ami azt követeli meg, hogy a szóban forgó tényállásra ezen uniós jog anyagi jogi szabálya legyen alkalmazandó. Márpedig az Unió a villamosenergiafogyasztás-mérők elhelyezéséről vagy az ezekhez való vizuális hozzáférésről nem állapított meg semmilyen szabályt.

40 E tekintetben kitűnik a 2000/43 irányelv (12) preambulumbekezdéséből, hogy az uniós jogalkotó úgy vélte, hogy a faji vagy etnikai származásra való tekintet nélkül minden ember részvételét lehetővé tevő, demokratikus és toleráns társadalmak fejlődésének biztosítása érdekében a faji vagy etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetés területén tett intézkedéseknek többek között olyan területeket is le kell fedniük, mint amelyek ezen irányelv 3. cikkének (1) bekezdésében vannak felsorolva (lásd: Runevič-Vardyn és Wardyn ítélet, C-391/09, EU:C:2011:291, 41. pont).

41 A 2000/43 irányelv 3. cikke (1) bekezdésének h) pontja általános módon a nyilvánosság rendelkezésére álló árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférésre, valamint ezen áruk szállítására és e szolgáltatások nyújtására hivatkozik (lásd: Runevič-Vardyn és Wardyn ítélet, C-391/09, EU:C:2011:291, 45. pont).

42 Amint azt a Bíróság már megállapította, a 2000/43 irányelv tárgyára, az általa védeni kívánt jogok jellegére, valamint arra a tényre tekintettel, hogy ezen irányelv csupán a Charta 21. cikkében elismert és az uniós jog általános elveinek egyikét képező egyenlőség elvének az érintett területen való kifejeződése, az említett irányelv hatályát nem lehet megszorító módon meghatározni (Runevič-Vardyn és Wardyn ítélet, C-391/09, EU:C:2011:291, 43. pont).

43 Ilyen körülmények között, és amennyiben nem kétséges, hogy a villamosenergia-szolgáltatás – amint azt a főtanácsnok az indítványának 38. és 39. pontjában kifejtette – a 2000/43 irányelv 3. cikke (1) bekezdésének h) pontja alá tartozik, e rendelkezést úgy kell értelmezni, hogy a villamosenergiafogyasztás-mérőnek – amely az említett szolgáltatás elválaszthatatlanul kapcsolódó tartozéka – a végső fogyasztónál való elhelyezése ezen irányelv hatálya alá tartozik, és arra az irányelvben biztosított egyenlő bánásmód elve tiszteletben tartására vonatkozó kötelezettség vonatkozik.

44 Ami a 2000/43 irányelv 3. cikkének (1) bekezdésében szereplő, „[az Unióra] ruházott hatáskörök keretei[re]" való utalást illeti, a jelen esetben elegendő észrevételezni, hogy az olyan rendelkezések, mint a 2006/32 irányelv 13. cikkének (1) bekezdése vagy a 2009/72 irányelv 3. cikkének az ezen irányelv I. melléklete 1. pontjának h) és i) alpontjával összefüggésben értelmezett (3) és (7) bekezdése olyan egyéni villamosenergiafogyasztás-mérőknek a végső fogyasztók számára való rendelkezésre bocsátására vonatkoznak, amelyek célja, hogy az egyetemes szolgáltatás keretében az érintettek számára lehetővé tegyék a villamosenergia-fogyasztásuk mérését, nyomon követését és szabályozását. E tekintetben ekképpen nem kétséges, hogy azon körülmények, amelyek között az ilyen rendelkezésre bocsátásra sor kerül, uniós hatáskörbe tartoznak, különösen az EK 95. cikk – jelenleg EUMSZ 114. cikk –, vagy az EK 175. cikk – jelenleg EUMSZ 191. cikk – alapján, amely rendelkezések az említett irányelvek jogalapjának minősülnek.

Az első kérdésről

45 Megfogalmazása szerint az első kérdés a 2000/43 irányelv és a Charta 21. cikke értelmében vett „etnikai származás” fogalmára vonatkozik, és arra irányul, hogy ezt a fogalmat úgy kell-e értelmezni, hogy az „felöleli az olyan roma származású bolgár állampolgárok kompakt csoportját”, mint akik az alapügyben szóban forgó városrészben laknak.

46 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban e tekintetben szereplő részletes, a jelen ítélet 29–33. pontjában összefoglalt fejtegetés fényében kitűnik, hogy a kérdést előterjesztő bíróság kérdései nem arra vonatkoznak, hogy a roma származást lehet-e a 2000/43 irányelv, illetve általánosabban az uniós jog értelmében vett „etnikai származásnak” minősíteni, mivel az említett bíróság hajlik arra, hogy ezt – helyesen –elfogadottnak tekintse. Ugyanis az etnikai származás fogalma – amely azon gondolatból következik, hogy a társadalmi csoportokat többek között a közös nemzetiség, a közös vallási meggyőződés, a közös nyelv, a közös kulturális és hagyománybeli gyökerek és a közös lakókörnyezet jellemzi – alkalmazható a roma közösségre (lásd ebben az értelemben az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény 14. cikkével kapcsolatban EJEB, Natchova és társai kontra Bulgária, 43577/98 és 43579/98. sz., EJEB 2005-VII, valamint Sejdić és Finbci kontra Bosznia-Hercegovina, 27996/06. és 34836/06. sz., 43-45. §§ és 50. §, EJEB 2009).

47 Ellenben – és amint az a jelen ítélet 31. és 32. pontjából kitűnik – a kérdést előterjesztő bíróságot az első kérdése feltevésére úgy tűnik az a meghatározó elem indította, hogy a vitatott gyakorlatot egy olyan városrész teljes egészében folytatják, amelyben alapvetően, de nem kizárólagosan roma származású személyek laknak.

48 Ez utóbbi tekintetben a kérdést előterjesztő bíróság úgy véli, hogy mivel A. Nikolova panaszával az érintett városrészben élő azon roma származású lakossággal azonosította magát, amely mellett elszenvedi a vitatott gyakorlatból következő hátrányokat, az érintettet úgy lehet tekinteni, mint aki önmagát romaként határozta meg. Az említett bíróság mindazonáltal azt is kifejti, hogy ha úgy kellene tekinteni, hogy A. Nikolova nem roma származású, ez a körülmény nem olyan jellegű, amely befolyásolná a 2000/43 irányelvnek a jelen ügyben való alkalmazhatóságát, sem azt a tényt, hogy az érintettnek a jelen esetben joga van ezen irányelvnek a vele szemben történt megsértésére hivatkozni.

49 A maga részéről A. Nikolova a Bíróságnak benyújtott, figyelembe veendő észrevételeiben egyértelműen utalt arra, hogy bolgár etnikai származású, hogy önmagát nem határozza meg romaként, és hogy őt nem romának kell tekinteni.

50 A fentiek összességére figyelemmel meg kell állapítani, hogy első kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt szeretné megtudni, hogy a 2000/43 irányelv, és különösen annak adott esetben a Charta 21. cikkével összefüggésben értelmezett 1. cikke, illetve 2. cikkének (1) bekezdése értelmében vett „etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetés” fogalmát úgy kell-e értelmezni, hogy az alapügyben szóban forgó körülményekhez hasonló körülmények között e fogalmat alkalmazni kell, függetlenül attól, hogy az alapügyben szóban forgó intézkedés azon személyeket érinti, akik bizonyos etnikai származással rendelkeznek, vagy azokat, akik anélkül, hogy az említett származással rendelkeznének, az előbbiekkel együtt az említett intézkedésből következő, kevésbé kedvező bánásmódban részesülnek, illetve különös hátrányt szenvednek el.

51 E tekintetben és a 2000/43 irányelv rendelkezéseinek megszövegezését illetően meg kell jegyezni, hogy annak 1. cikke meghatározza, hogy az irányelv célja „a faji vagy etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetés” elleni küzdelem keretrendszerének kialakítása.

52 Ezen irányelv 2. cikkének (1) bekezdése úgy határozza meg az egyenlő bánásmód elvét, mint amely azt jelenti, hogy nem állhat fenn „közvetlen vagy közvetett, faji vagy etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetés”.

53 Amint azt a főtanácsnok az indítványának 53. pontjában megjegyezte, az említett irányelv 2. cikke (2) bekezdésének a) pontja annak legtöbb nyelvi változatában úgy rendelkezik, hogy közvetlen hátrányos megkülönböztetés áll fenn, ha egy személlyel szemben „faji vagy etnikai alapon” kevésbé kedvezően járnak el, mint ahogyan egy másik személlyel szemben hasonló helyzetben eljárnak, eljártak vagy eljárnának, és e rendelkezésnek csupán néhány nyelvi változata utal a valamely személlyel szembeni kevésbé kedvező eljárásra az „ő” faji vagy az „ő” etnikai származása miatt.

54 A 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének b) pontja értelmében közvetett hátrányos megkülönböztetés áll fenn, „ha egy látszólag semleges rendelkezés, feltétel vagy gyakorlat az egy faji vagy etnikai származású személyeket más személyekhez képest különösen hátrányosan érint, kivéve ha ez a rendelkezés, feltétel vagy gyakorlat jogszerű céllal objektív módon igazolható, továbbá e cél megvalósításának eszközei megfelelőek és szükségesek”.

55 Tekintettel arra, hogy a fent említett rendelkezések megszövegezése – figyelemmel különösen a 2000/43 irányelv nyelvi változatainak a jelen ítélet 53. pontjában említett eltéréseire – önmagában nem teszi lehetővé azon kérdés eldöntését, hogy az ezen irányelv által biztosítani kívánt egyenlő bánásmód elve a faji vagy etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztető intézkedés által érintett személyek körén belül csupán azon személyek javát hivatott-e szolgálni, akik ténylegesen rendelkeznek az érintett faji vagy etnikai származással, az említett rendelkezések értelmezése érdekében figyelembe kell venni azok kontextusát, valamint a 2000/43 irányelvnek – amelynek e rendelkezések a részét képezik – általános rendszerét és célját (lásd ebben az értelemben, többek között: VEMW és társai ítélet, C-17/03, EU:C:2005:362, 41. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat; Bizottság kontra Portugália ítélet, C-450/11, EU:C:2013:611, 47. pont, valamint ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

56 E tekintetben hangsúlyozni kell, hogy a Bíróságnak a jelen ítélet 42. pontjában már felidézett ítélkezési gyakorlata – amelynek értelmében a 2000/43 irányelv tárgyára és az általa védeni kívánt jogok jellegére tekintettel, annak hatályát nem lehet megszorító módon meghatározni – a jelen esetben olyan jellegű, amely igazolja azon értelmezést, amely szerint az említett irányelvben hivatkozott egyenlő bánásmód elve nem személyek egy meghatározott csoportjára alkalmazandó, hanem az annak 1. cikkében felsorolt okok vonatkozásában, így azon személyek javát is szolgálja, akik jóllehet maguk nem tartoznak az érintett fajhoz vagy etnikumhoz, mégis kevésbé kedvező bánásmódban részesülnek, illetve különös hátrányt szenvednek el ezen okok egyike miatt (lásd analógia útján: Coleman-ítélet, C-303/06, EU:C:2008:415, 38. és 50. pont).

57 Az ilyen értelmezést egyébiránt alátámasztja ezen irányelv (16) preambulumbekezdése és 3. cikkének (1) bekezdése, amelyek értelmében az ezen irányelv által biztosítani kívánt, a faji vagy etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetéssel szembeni védelem „minden” személy javát hivatott szolgálni.

58 Az ilyen értelmezést erősíti továbbá mind a 2000/43 irányelv jogalapjának minősülő EK 13. cikknek – jelenleg, módosítások után EUMSZ 19. cikknek – a megszövegezése, amely hatáskört biztosít az Unió számára a többek között a faji és etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetés leküzdéséhez szükséges intézkedések megtételére (lásd analógia útján: Coleman-ítélet, C-303/06, EU:C:2008:415, 38. pont), mind – amint azt a főtanácsnok az indítványának 53. pontjában megjegyezte – a faji és etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmának a Charta 21. cikkében biztosított elve, amely konkrét kifejezésének az említett irányelv minősül az általa szabályozott területeken (lásd: Runevič-Vardyn és Wardyn ítélet, C-391/09, EU:C:2011:291, 43. pont; valamint analógia útján: Felber-ítélet, C-529/13, EU:C:2015:20, 15. és 16. pont).

59 Ami az alapügyben szóban forgó helyzetet illeti, és elismerve, hogy A. Nikolova – amint azt a Bíróság előtt állítja – nem roma származású, megállapítható, hogy valóban a roma származás – a jelen esetben azon városrész többi lakosa legnagyobb részének roma származása, ahol A. Nikolova tevékenységét végzi – az az elem, amely alapján az érintett úgy véli, hogy kevésbé kedvező bánásmódban részesült, illetve különös hátrányt szenvedett el.

60 Figyelemmel a fentiek összességére, az első kérdésre adandó válasz az, hogy a 2000/43 irányelv – és konkrétan annak 1. cikke, illetve 2. cikkének (1) bekezdése – értelmében vett „etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetés” fogalmát úgy kell értelmezni, hogy az alapügyben szóban forgó körülményekhez hasonló körülmények között – amikor az alapvetően roma származású lakosok lakta városrészben az összes villamosenergiafogyasztás-mérőt a levegőben futó áramvezeték-hálózat részét képező villanyoszlopokon, hat és hét méter közti magasságban helyezik el, miközben a többi városrészben az ilyen fogyasztásmérőket két méternél alacsonyabb magasságban helyezik el – e fogalmat alkalmazni kell, függetlenül attól, hogy az említett kollektív intézkedés azon személyeket érinti, akik bizonyos etnikai származással rendelkeznek, vagy azokat, akik anélkül, hogy az említett származással rendelkeznének, az előbbiekkel együtt az ezen intézkedésből következő, kevésbé kedvező bánásmódban részesülnek, illetve különös hátrányt szenvednek el.

Az ötödik kérdésről

61 A második helyen megvizsgálandó ötödik kérdése értelmében a kérdést előterjesztő bíróság azt szeretné megtudni, hogy a ZZD kiegészítő rendelkezései 1. §-ának 7. pontja, amely a „kedvezőtlen bánásmódot” úgy határozza meg, mint minden olyan intézkedést, amely közvetlenül vagy közvetetten „jogokat vagy jogos érdekeket” sért, összeegyeztethető-e a 2000/43 irányelvvel.

62 Emlékeztetni kell arra, hogy az EUMSZ 267. cikk alapján indult eljárás keretében a Bíróság nem dönthet a belső jogszabályoknak az uniós jogi rendelkezésekkel való összeegyeztethetőségéről. Ezzel szemben a Bíróság hatáskörrel rendelkezik arra, hogy tájékoztassa a nemzeti bíróságot minden olyan, az uniós jog értelmezésére vonatkozó szempontról, amely lehetővé teszi számára a belső jogszabályok uniós jogi rendelkezésekkel való összeegyeztethetőségének értékelését (lásd különösen: Placanica és társai ítélet, C-338/04, C-359/04 és C-360/04, EU:C:2007:133, 36. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

63 Egyébiránt meg kell jegyezni, hogy a kérdést előterjesztő bíróság által szolgáltatott magyarázatokból kitűnik, hogy a „kedvezőtlen bánásmód” említett fogalma a nemzeti jog értelmében mind a ZZD 4. cikkének (2) bekezdése értelmében vett közvetlen, mind annak (3) bekezdése értelmében vett közvetett hátrányos megkülönböztetés fennállásának ellenőrzése érdekében alkalmazandó.

64 Figyelembe véve a fentieket, az ötödik kérdést úgy kell érteni, mint amely arra irányul, hogy a 2000/43 irányelvet – különösen a 2. cikke (1) bekezdésének, illetve 2. cikke (2) bekezdése a) és b) pontjának a rendelkezéseit – úgy kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti rendelkezés, amely előírja, hogy ahhoz, hogy meg lehessen állapítani az ezen irányelv 3. cikkének (1) bekezdése által szabályozott területeken a faji vagy etnikai származáson alapuló, közvetlen hátrányos megkülönböztetés vagy közvetett hátrányos megkülönböztetés fennállását, az említett a) pontban hivatkozott kevésbé kedvező bánásmódnak, illetve az említett b) pontban hivatkozott különös hátránynak jogok vagy jogos érdekek megsértését kell jelentenie.

65 E tekintetben először is emlékeztetni kell arra, hogy – amint az a 2000/43 irányelv (12) és (13) preambulumbekezdéséből kitűnik – ezen irányelv célja a faji vagy etnikai származásra való tekintet nélkül minden ember részvételét lehetővé tevő, demokratikus és toleráns társadalmak fejlődésének biztosítása, és hogy e célból „minden” közvetlen és közvetett, faji vagy etnikai származáson alapuló, ezzel az irányelvvel érintett területekkel kapcsolatos hátrányos megkülönböztetést meg kell

tiltani az egész Unión belül. Ezen irányelv 2. cikkének (1) bekezdése azt is megerősíti, hogy az annak az értelmében vett egyenlő bánásmód elve azt jelenti, hogy nem állhat fenn [„semmilyen”] közvetlen vagy közvetett, faji vagy etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetés.

66 Továbbá – és amint az a jelen ítélet 42. pontjában felidézésre került – az említett irányelv hatályát nem lehet megszorító módon meghatározni.

67 Végül a 2000/43 irányelv (28) preambulumbekezdése meghatározza, hogy ezen irányelvnek a célkitűzése a hátrányos megkülönböztetéssel szembeni közös, magas szintű védelem biztosítása minden tagállamban. E tekintetben kitűnik ezen irányelv 6. cikkének (1) bekezdéséből, hogy az irányelv „minimális követelményeket” határoz meg, a tagállamok azon lehetőségének sérelme nélkül, hogy bevezessenek vagy fenntartsanak olyan rendelkezéseket, amelyek az egyenlő bánásmód elvének védelme szempontjából „kedvezőbbek”.

68 Márpedig meg kell állapítani, hogy az alapügyben szóban forgóhoz hasonló nemzeti rendelkezés, amely csupán az olyan intézkedést minősíti a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének a) pontja értelmében vett „kevésbé kedvező” bánásmódnak, illetve b) pontja értelmében vett „különös hátránynak”, amely valamely személy „jogát” vagy „jogos érdekét” sérti, olyan feltételt támaszt, amely nem következik ezen irányelv említett rendelkezéseiből, és amely ennélfogva azzal jár, hogy szűkíti az említett irányelv által biztosított védelem hatályát.

69 A fenti megfontolásokra tekintettel az ötödik kérdésre adandó válasz az, hogy a 2000/43 irányelvet – különösen a 2. cikke (1) bekezdésének, illetve 2. cikke (2) bekezdése a) és b) pontjának a rendelkezéseit – úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti rendelkezés, amely előírja, hogy ahhoz, hogy meg lehessen állapítani az ezen irányelv 3. cikkének (1) bekezdése által szabályozott területeken a faji vagy etnikai származáson alapuló, közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetés fennállását, az említett a) pontban hivatkozott kevésbé kedvező bánásmódnak, illetve az említett b) pontban hivatkozott különös hátránynak jogok vagy jogos érdekek megsértését kell jelentenie.

A második, a harmadik és a negyedik kérdésről

70 A második, a harmadik és a negyedik kérdésével, amelyeket együttesen, harmadikként kell megvizsgálni, a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt szeretné megtudni, hogy a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének a) pontját úgy kell-e értelmezni, hogy a vitatott gyakorlathoz hasonló intézkedés teremthet olyan helyzetet, amelyben egyes személyek teljes mértékben vagy részben az etnikai származáshoz fűződő okokból az említett rendelkezés értelmében „kevésbé kedvező [bánásmódban]” részesülnek, mint más, „hasonló helyzetben” lévő személyek, amely folytán az említett gyakorlat az ugyanezen rendelkezés értelmében vett, ilyen származáson alapuló, közvetlen hátrányos megkülönböztetés alapját képezi.

71 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az EUMSZ 267. cikk keretében a Bíróság csak arra jogosult, hogy a Szerződések és az uniós intézmények által hozott aktusok értelmezéséről döntsön, arra viszont nem, hogy az uniós jog szabályait egy meghatározott ügyre alkalmazza. Mindazonáltal a Bíróság az e cikkel bevezetett igazságszolgáltatási együttműködés keretében – az iratokban fellelhető tényekből kiindulva – megadhatja a nemzeti bíróságnak az uniós jog értelmezésének azokat az elemeit, amelyek valamely uniós jogi rendelkezés hatásainak értékelése során részére hasznosak lehetnek (lásd különösen: Feryn-ítélet, C-54/07, EU:C:2008:397, 19. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

72 A jelen esetben először is emlékeztetni kell arra, hogy – amint az a jelen ítélet 58. pontjában már említésre került – a 2000/43 irányelv az alkalmazási körén belül a faji és etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmának a Charta 21. cikkében biztosított elve konkrét kifejezésének minősül.

73 Másodszor meg kell jegyezni, hogy ezen irányelv (3) preambulumbekezdése különböző nemzetközi megállapodásokra utal, amelyek között szerepel egyebek mellett a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről 1965. december 21-én elfogadott nemzetközi egyezmény (kihirdette az 1969. évi 8. tvr.). Ezen egyezmény 1. cikkének értelmében valamely személy etnikai származásán alapuló hátrányos megkülönböztetése a faji megkülönböztetés egyik formáját képezi.

74 Harmadszor – amint az a 2000/43 irányelv (9), (12) és (13) preambulumbekezdéséből kitűnik – az uniós jogalkotó azt is hangsúlyozni akarta egyfelől, hogy a faji vagy etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetés alááshatja a Szerződés célkitűzéseinek megvalósítását, különösen a magas fokú foglalkoztatási szint és szociális védelem elérését, az életszínvonal és életminőség emelését, a gazdasági és szociális kohéziót és szolidaritást, valamint azt a célkitűzést is, hogy az Unió a szabadság, biztonság és igazságosság térségévé fejlődjön, másfelől pedig, hogy minden, ezzel az irányelvvel érintett területekkel kapcsolatos, ezen irányelvben meghatározott, ilyen típusú hátrányos megkülönböztetés tilalmának többek között az a célja, hogy biztosítsa a faji vagy etnikai származásra való tekintet nélkül minden ember részvételét lehetővé tevő, demokratikus és toleráns társadalmak fejlődését.

75 Ezen előzetes megfontolásokra tekintettel, és először is azon kérdést illetően, hogy meg lehet-e állapítani, hogy a vitatott gyakorlatból következő eltérő bánásmódot a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének a) pontja értelmében vett etnikai származáson alapuló okokból vezették-e be – ami a negyedik előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés tárgya –, mindenekelőtt meg kell jegyezni, hogy önmagában az a körülmény, hogy az alapügyben szóban forgó városrészben laknak nem roma származású lakosok is, nem olyan jellegű, amely kizárja, hogy az ilyen gyakorlatot az e városrész lakói többségére jellemző etnikai származásra figyelemmel vezették be.

76 Továbbá – illetve figyelemmel a kevésbé kedvező bánásmódra való, a negyedik kérdésbe foglalt utalásra, amely bánásmód „teljes mértékben vagy részben” azon a körülményen alapulhat, hogy a roma etnikai csoportra vonatkozik – meg kell állapítani, hogy ahhoz, hogy a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének a) pontja értelmében vett közvetlen hátrányos megkülönböztetés álljon fenn, elegendő, hogy ez az etnikai származás határozza meg az említett bánásmód bevezetésére vonatkozó döntést, a 2000/43 irányelv 4. és 5. cikkében szereplő – és a jelen ügyben nem releváns – a valódi és döntő foglalkoztatási követelményekkel, illetve a tagállamoknak a faji vagy etnikai származásból adódó hátrányok kiküszöbölésére vagy ellensúlyozására irányuló pozitív intézkedéseivel kapcsolatos kivételek sérelme nélkül.

77 Végül a 2000/43 irányelv 8. cikkének (1) bekezdéséből kitűnik, hogy ha az a személy, akit saját állítása szerint az egyenlő bánásmód elvének be nem tartása miatt sérelem ért, a bíróság vagy más, hatáskörrel rendelkező hatóság előtt olyan tényeket bizonyít, amelyekből vélelmezni lehet, hogy közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetés történt, az alperesnek kell bizonyítania, hogy az egyenlő bánásmód elve nem sérült.

78 E tekintetben a Bíróság megállapította, hogy jóllehet első lépésben annak a személynek kell bizonyítania azokat a tényeket, amelyekből közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetésre lehet következtetni, aki úgy ítéli meg, hogy vele szemben nem tartották tiszteletben az egyenlő bánásmód elvét, az ilyen tények megállapításakor biztosítani kell, hogy a felvilágosítás adásának alperes általi megtagadása ne veszélyeztesse a 2000/43 irányelv célkitűzéseinek megvalósítását (Meister-ítélet, C-415/10, EU:C:2012:217, 36. és 40. pont).

79 A közvetlen vagy a közvetett hátrányos megkülönböztetésre utaló tények értékelése a nemzeti jogszabályoknak és/vagy gyakorlatnak megfelelően a nemzeti bíróságok vagy az egyéb illetékes szervek feladata, amint azt a 2000/43 irányelv (15) preambulumbekezdése előírja (Meister-ítélet, C-415/10, EU:C:2012:217, 37. pont).

80 Így a jelen esetben a kérdést előterjesztő bíróság feladata a vitatott gyakorlat összes körülményének figyelembevétele, annak eldöntése érdekében, hogy kellő bizonyíték áll-e rendelkezésre ahhoz, hogy az etnikai származáson alapuló, közvetlen hátrányos megkülönböztetés fennállásának vélelmezését lehetővé tevő tényeket bizonyítottnak lehessen tekinteni, valamint e bíróság feladata ügyelni arra, hogy az ilyen tények megállapításakor a felvilágosítás adásának az alperes – a jelen esetben a CHEZ RB – általi megtagadása ne veszélyeztesse a 2000/43 irányelv célkitűzéseinek megvalósítását (lásd ebben az értelemben: Meister-ítélet, C-415/10, EU:C:2012:217, 42. pont).

81 Az e tekintetben figyelembe vehető elemek között szerepel többek között az említett bíróság által megjegyzett azon körülmény, hogy tény, és még a CHEZ RB által sem vitatott az, hogy ez utóbbi csupán azokban a városrészekben vezette be a vitatott gyakorlatot, amelyekben – a „Gizdova mahala” városrészhez hasonlóan – köztudomású, hogy többségében roma származású bolgár állampolgárok laknak.

82 Ugyanez vonatkozik a KZD által a Bírósághoz előterjesztett észrevételeiben felhozott azon körülményre, amely szerint a CHEZ RB a KZD előtt folyamatban lévő különböző ügyek keretében azt állította, hogy a fogyasztásmérők megkárosítását és a jogtalan áramvételezéseket alapvetően az ilyen roma származású állampolgárok cselekedetének tartja. Az ilyen állításoknak ugyanis arra utaló jellegük lehet, hogy a vitatott gyakorlat etnikai alapú sztereotípiákon vagy előítéleteken nyugszik, és a faji okok ekképpen összekapcsolódnak más okokkal.

83 A szintén figyelembe vehető elemek között szerepel a kérdést előterjesztő bíróság által említett azon körülmény, hogy a CHEZ RB – az említett bíróságnak a bizonyítási teher alapján erre irányuló felhívásai ellenére – nem szolgáltatott bizonyítékot a fogyasztásmérők állítólagos megkárosítása, illetve manipulációja és az állítólagos jogtalan áramvételezések tekintetében, azt állítva, hogy ezek köztudomásúak.

84 A kérdést előterjesztő bíróságnak hasonlóképpen figyelembe kell vennie a vitatott gyakorlat kötelező, általános és tartós jellegét, amely – egyfelől amiatt, hogy azt ekképpen különbségtétel nélkül a városrész valamennyi lakójára kiterjesztették, függetlenül attól, hogy manipulálták-e ez utóbbiak egyéni fogyasztásmérőit, vagy azok révén sor került-e jogtalan áramvételezetésekre, illetve hogy ki volt e cselekedetek elkövetője, másfelől amiatt, hogy az a bevezetésétől számított majdnem negyed évszázad után még mindig fennáll – arra enged következtetni, hogy e városrész lakosságát, amelyről köztudomású, hogy alapvetően roma származású bolgár állampolgárokat foglal magában, egészében véve ilyen jogellenes cselekedetek potenciális elkövetőjének tekintik. Az ilyen vélekedés ugyanis releváns bizonyítéknak minősülhet a szóban forgó gyakorlat átfogó értékelésénél (lásd analógia útján: Asociația Accept ítélet, C-81/12, EU:C:2013:275, 51. pont).

85 Egyébiránt emlékeztetni kell arra, hogy ha a kérdést előterjesztő bíróság arra a következtetésre jut, hogy fennáll a hátrányos megkülönböztetés vélelme, az egyenlő bánásmód elvének hatékony alkalmazása megkívánja, hogy a bizonyítási teher az érintett alpereseket terhelje, akiknek bizonyítaniuk kell, hogy nem sértették meg az említett elvet (lásd különösen: Coleman-ítélet, C-303/06, EU:C:2008:415, 54. pont; Asociația Accept ítélet, C-81/12, EU:C:2013:275, 55. pont). Ugyanilyen esetben alperesként a CHEZ RB-nek kellene vitatnia az egyelő bánásmód elve ilyen megsértésének fennállását, bizonyítva, hogy a vitatott gyakorlat bevezetése és annak jelenlegi fenntartása egyáltalán nem azon a körülményen alapul, hogy az érintett városrészekben alapvetően roma származású bolgár állampolgárok laknak, hanem kizárólag objektív tényezőkön, amelyek semmilyen kapcsolatban nem állnak a faji vagy etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetéssel (lásd analógia útján: Coleman-ítélet, C-303/06, EU:C:2008:415, 55. pont; Asociația Accept ítélet, C-81/12, EU:C:2013:275, 56. pont).

86 Másodszor, és ami a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének a) pontjában előírt, a második és a harmadik kérdés tárgyát képező többi feltételt – azaz a „kevésbé kedvező [bánásmód]” fennállását és a vizsgált helyzetek „hasonló” jellegét – illeti, nem kétséges, hogy a vitatott gyakorlatnak vannak ilyen jellemzői.

87 Egyfelől ugyanis nem vitatható az említett gyakorlatból következő bánásmódnak a kedvezőtlen jellege az érintett városrészben élő, többségében roma származású lakosság számára, tekintettel mind arra, hogy az érintetteknek rendkívüli módon nehéz, sőt lehetetlen megtekinteni a villamosenergiafogyasztás-mérőjüket a fogyasztásuk ellenőrzése érdekében, mind arra, hogy e gyakorlatnak a jelen ítélet 84. pontjában már említett, sértő és stigmatizáló jellege van.

88 Másfelől és azon kérdést illetően, hogy a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének a) pontja értelmében vett „hasonló helyzet” fennállására vonatkozó feltétel teljesülhet-e az alapügyben, kitűnik az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból, hogy a kérdést előterjesztő bíróságnak e tekintetben azon kettős körülmény miatt vannak kétségei, hogy a vitatott gyakorlat azon nem roma származású személyeket is érinti, akik „romakerületekben” laknak, és hogy – fordítva – azon roma származású személyek, akik olyan városrészekben laknak, ahol a lakosok többsége nem rendelkezik ilyen származással, elkerülik e gyakorlatot.

89 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy azon követelményt, hogy az egyenlő bánásmód elve megsértése fennállásának meghatározása érdekében a helyzeteknek hasonlóaknak kell lenniük, az ez utóbbiakat jellemző tényezők összességének fényében kell értékelni (lásd különösen: Arcelor Atlantique és Lorraine és társai ítélet, C-127/07, EU:C:2008:728, 25. pont).

90 Márpedig a jelen esetben meg kell állapítani, hogy fő szabály szerint valamely városi közigazgatási egységen belül az ugyanazon szolgáltató által kiszolgált összes végső villamosenergia-fogyasztót – függetlenül attól, hogy e fogyasztók mely városrészben laknak – úgy kell tekinteni, mint akik a szolgáltató tekintetében hasonló helyzetben vannak a fogyasztásuk mérésére szolgáló villamosenergiafogyasztás-mérő rendelkezésre bocsátását, valamint azt illetően, hogy ennek alakulását követni tudják.

91 A fentiek összességére tekintettel a második, a harmadik és a negyedik kérdésre adandó válasz az, hogy a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének a) pontját úgy kell értelmezni, hogy a vitatott gyakorlathoz hasonló intézkedés e rendelkezés értelmében vett közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül, ha bebizonyosodik, hogy az említett intézkedést az érintett városrész lakosságának többségére együttesen jellemző roma származáshoz kapcsolódó okokból vezették be és/vagy tartották fenn, amit a kérdést előterjesztő bíróságnak kell értékelnie, figyelembe véve az ügy valamennyi releváns körülményét, valamint a bizonyítási teher megfordulásával kapcsolatos szabályokat, amelyek az említett irányelv 8. cikkének (1) bekezdésében szerepelnek.

A hatodik, a hetedik, a nyolcadik és a kilencedik kérdésről

92 A hatodik, a hetedik, a nyolcadik és a kilencedik kérdésével, amelyeket együttesen és negyedikként kell megvizsgálni, a kérdést előterjesztő bíróság lényegében a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének b) pontja értelmében vett „látszólag semleges […] gyakorlat” és „az egy faji vagy etnikai származású személyeket más személyekhez képest [érő] különös[…] hátrány[…]” fogalmak tartalmával, valamint avval kapcsolatban keres választ, hogy a vitatott gyakorlathoz hasonló gyakorlat, ha nem minősül közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek, akkor megfelel-e az említett feltételeknek, és hogy következésképpen az említett rendelkezés értelmében vett közvetett hátrányos megkülönböztetésnek minősülhet-e. A kérdést előterjesztő bíróság arra vonatkozóan is keresi a választ, hogy ugyanezt a rendelkezést úgy kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti rendelkezés, amely azt írja elő, hogy ahhoz, hogy ilyen közvetett hátrányos megkülönböztetés álljon fenn, a különös hátránynak faji vagy etnikai származáshoz fűződő okokból kell bekövetkeznie.

93 Először is a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének b) pontja értelmében vett „látszólag semleges […] gyakorlat” fennállását, illetve azon kérdést illetően, hogy e fogalmat úgy kell-e érteni – amint azt a kérdést előterjesztő bíróság a hatodik kérdésében megfogalmazza –, mint amely olyan gyakorlatra utal, amelynek a semleges jellege különösen „nyilvánvaló”, vagy olyanra, amely „színleg”, illetve „első pillantásra” semleges, nem kétséges – amint azt a főtanácsnok az indítványának 92. pontjában megjegyezte –, hogy az említett fogalmat e második értelmezés szerint kell érteni.

94 Azon a tényen túl, hogy az említett értelmezés felel meg az így használt kifejezés legtermészetesebb értelmének, ezen értelmezés követendő a Bíróságnak a közvetett hátrányos megkülönböztetés fogalmával kapcsolatos állandó ítélkezési gyakorlata fényében, amely szerint a közvetlen hátrányos megkülönböztetéstől eltérően a közvetett hátrányos megkülönböztetés következhet olyan intézkedésből, amelyet jóllehet semlegesen, tehát más, nem a védett tulajdonsághoz kapcsolódó feltételekre utalással fogalmaztak meg, eredményét tekintve különösen olyan személyeket érint hátrányosan, akik rendelkeznek ezzel a tulajdonsággal (lásd ebben az értelemben: Z.-ítélet, C-363/12, EU:C:2014:159, 53. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

95 Másodszor, és a kérdést előterjesztő bíróságnak a hetedik kérdésében a ZZD 4. cikkének (3) bekezdésével kapcsolatban megfogalmazott kétségeit illetően, amely rendelkezés értelmében közvetett hátrányos megkülönböztetés áll fenn, ha egy személyt faji vagy etnikai származás miatt más személyekhez képest hátrányosabb helyzetbe hoznak, emlékeztetni kell arra, hogy – amint az kitűnik a második, a harmadik és a negyedik kérdésre adott válaszból – ha kitűnik, hogy valamely eltérő bánásmódot eredményező intézkedést faji vagy etnikai származáshoz fűződő okokból vezettek be, az ilyen intézkedést a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének a) pontja értelmében vett „közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek” kell minősíteni.

96 Ellenben a faji vagy etnikai származáson alapuló, közvetett hátrányos megkülönböztetés fennállásához nem szükséges, hogy ilyen jellegű indok képezze a szóban forgó intézkedés alapját. Ugyanis – amint az a jelen ítélet 94. pontjában felidézett ítélkezési gyakorlatból kitűnik – ahhoz, hogy valamely intézkedés a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének b) pontja alá tartozhasson, elegendő, ha az, jóllehet más, nem a védett tulajdonságon alapuló feltételeket alkalmaz, hatását tekintve különösen olyan személyeket érint hátrányosan, akik rendelkeznek ezzel a tulajdonsággal.

97 A fentiekből következik, hogy az említett 2. cikk (2) bekezdésének b) pontját úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti rendelkezés, amely a faji vagy etnikai származáson alapuló, közvetett hátrányos megkülönböztetés fennállását ahhoz a feltételhez köti, hogy a szóban forgó intézkedést faji vagy etnikai származáshoz fűződő okokból fogadták el.

98 Harmadszor, és azon pontosítást illetően, amelyet a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének b) pontja tartalmaz valamely faji vagy etnikai származású személyeket más személyekhez képest érő „különös hátrány” fennállásával kapcsolatban, a kérdést előterjesztő bíróság a nyolcadik kérdésében megjegyzi, hogy ugyanezen irányelv 2. cikke (2) bekezdésének a) pontja „kevésbé kedvező [bánásmód]” fennállására utalással határozza meg a közvetlen hátrányos megkülönböztetést. E terminológiai különbségtételre tekintettel az említett bíróság annak kapcsán fogalmaz meg kérdést, hogy kizárólag valamely „súlyos, nyilvánvaló és különösen jelentős eset” okozhat-e a 2000/43 irányelv szóban forgó 2. cikke (2) bekezdésének b) pontja értelmében vett „különös” hátrányt.

99 E tekintetben meg kell jegyezni, hogy sem az említett 2. cikk (2) bekezdésének b) pontjában használt „különös hátrány” kifejezésből, sem az említett rendelkezésben található többi pontosításból nem következik, hogy ilyen hátrány csupán súlyos, nyilvánvaló és különösen jelentős egyenlőtlenség esetén áll fenn.

100 Az említett feltételt ellenben úgy kell érteni, mint amely azt jelenti, hogy különösen valamely adott etnikai származású személyek azok, akik hátrányba kerülnek a szóban forgó intézkedés miatt.

101 Egyfelől az ilyen értelmezés megfelel a Bíróság közvetett hátrányos megkülönböztetés fogalmával kapcsolatban kidolgozott ítélkezési gyakorlatának, amelyből kitűnik többek között, hogy ilyen hátrányos megkülönböztetés állhat fenn, ha valamely, bár semlegesen megfogalmazott nemzeti intézkedés alkalmazása ténylegesen sokkal több olyan személyt érint hátrányosan, akik védett tulajdonsággal rendelkeznek, mint olyanokat, akik ilyennel nem rendelkeznek (lásd ebben az értelemben különösen: Z.-ítélet, C-363/12, EU:C:2014:159, 53. pont, valamint ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat; Cachaldora Fernández-ítélet, C-527/13, EU:C:2015:215, 28. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

102 Másfelől az említett értelmezés felel meg leginkább az uniós jogalkotó jelen ítélet 42., 67. és 72–74. pontjában hivatkozott célkitűzéseinek, eltérően azon értelmezéstől, amelyből az következik, hogy kizárólag a súlyos, nyilvánvaló vagy különösen jelentős egyenlőtlenség esetei tartoznak a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének b) pontja alá.

103 Negyedszer, és a kérdést előterjesztő bíróságnak a kilencedik kérdését illetően, amely arra vonatkozik, hogy a ZZD 4. cikkének (2) és (3) bekezdése – amely mind a közvetlen hátrányos megkülönböztetés, mind a közvetett hátrányos megkülönböztetés meghatározásához „kedvezőtlenebb” bánásmódra, illetve „hátrányosabb” helyzetre, és tehát ugyanolyan szintű súlyosságra utal – összeegyeztethető-e a 2000/43 irányelvvel, elegendő megjegyezni, hogy kitűnik a jelen ítélet 99–102. pontjában az említett irányelv 2. cikke (2) bekezdésének b) pontjával kapcsolatban elfogadott értelmezésből, hogy az ez utóbbi rendelkezésben szereplő különös hátrányra vonatkozóan semmilyen különös súlyossági szint nem szükséges. Ilyen körülmények között az, hogy a fent említett nemzeti szabályozásban nem szerepel ilyen súlyossági feltétel, nem vet fel az említett irányelvvel való összeegyeztethetőségi problémát.

104 Ötödször, és a hatodik és nyolcadik kérdésben azzal kapcsolatban szereplő felvetéseket illetően, hogy valamely, a vitatott gyakorlathoz hasonló gyakorlat a fentiek szerint a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének b) pontja értelmében véve „látszólag” semleges jellegű-e, illetve „különös hátrányt” okoz-e, emlékeztetni kell arra – amint erre már sor került a jelen ítélet 71. pontjában –, hogy jóllehet a kérdést előterjesztő bíróság feladata, hogy értékelje a tényeket, és hogy az uniós jog szabályait valamely meghatározott ügyre alkalmazza, a Bíróság megadhatja a kérdést előterjesztő bíróságnak az uniós jog értelmezésének azokat az elemeit, amelyek valamely uniós jogi rendelkezés hatásainak értékelése során részére hasznosak lehetnek.

105 A jelen esetben, és feltéve, hogy a kérdést előterjesztő bíróság arra a következtetésre jut, hogy nem bizonyított, hogy a vitatott gyakorlat etnikai származáson alapuló, közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül, meg kell jegyezni, hogy az említett bíróság által megállapított tények alapján úgy lehet vélni, hogy az ilyen gyakorlat rendelkezik azokkal a jellemzőkkel, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének b) pontja értelmében vett közvetett hátrányos megkülönböztetésnek minősüljön, kivéve, ha e gyakorlat az említett rendelkezésnek megfelelően igazolható.

106 Nem kétséges ugyanis először is, hogy ez a gyakorlat és az az egyetlen feltétel, amely alapján akkor bevezették, azaz az érintett lakások olyan városrészben való elhelyezkedése, ahol a villamoseneregiafogyasztás-mérők számos manipulációját és megkárosítását, valamint jogtalan áramvételezéseket állapítottak meg, a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdése b) pontjának a jelen ítélet 93. és 94. pontjában kifejtett értelmében vett, látszólag semleges gyakorlatnak, illetve feltételnek minősül.

107 Másodszor, amennyiben – tekintettel az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban szereplő kijelentésekre – nem vitatott, hogy az említett gyakorlat csupán azokban a városrészekben alakult ki, ahol – az alapügyben szóban forgó városrészhez hasonlóan – alapvetően roma származású személyek laknak, az ilyen gyakorlat jellegénél fogva lényegesen nagyobb arányban érinti az ilyen etnikai

származású személyeket, és következésképpen a 2000/43 irányelv ugyanezen 2. cikke (2) bekezdése b) pontjának a jelen ítélet 100–102. pontjában kifejtett értelmében véve különös hátrányt okoz az ilyen etnikai származású személyeknek más személyekhez képest.

108 Amint az a jelen ítélet 87. pontjában már hangsúlyozásra került, az ilyen hátrány különösen a vitatott gyakorlat sértő és stigmatizáló jellegében, valamint abban áll, hogy e gyakorlat rendkívül nehézzé, ha nem lehetetlenné teszi, hogy a végső fogyasztó a fogyasztása ellenőrzése érdekében megtekintse villamosenergiafogyasztás-mérőjét.

109 A fenti megállapítások összességére tekintettel a hatodik, a hetedik, a nyolcadik és a kilencedik kérdésre adandó válasz az, hogy a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének b) pontját úgy kell értelmezni, hogy:

– e rendelkezéssel ellentétes az olyan nemzeti rendelkezés, amely azt írja elő, hogy ahhoz, hogy faji vagy etnikai származáson alapuló, közvetett hátrányos megkülönböztetés álljon fenn, a különös hátránynak faji vagy etnikai származáshoz fűződő okokból kell bekövetkeznie;

– az említett rendelkezés értelmében vett „látszólag semleges” rendelkezés, feltétel vagy gyakorlat alatt olyan rendelkezést, feltételt vagy gyakorlatot kell érteni, amelyeket színleg semlegesen – azaz a védett tulajdonságtól eltérő, és azzal nem egyenértékű tényezők figyelembevételével – fogalmaznak meg vagy alkalmaznak;

– az ugyanezen rendelkezés értelmében vett „különös hátrány” nem a súlyos, nyilvánvaló vagy különösen jelentős egyenlőtlenség esetét jelöli, hanem azt jelenti, hogy különösen valamely adott faji vagy etnikai származású személyek azok, akik hátrányba kerülnek a szóban forgó rendelkezés, feltétel vagy gyakorlat miatt;

– feltéve, hogy az alapügyben szóban forgóhoz hasonló gyakorlat nem minősül az említett irányelv 2. cikke (2) bekezdésének a) pontja értelmében vett közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek, az ilyen gyakorlat elvileg az említett 2. cikk (2) bekezdésének b) pontja értelmében vett látszólag semleges gyakorlatnak minősülhet, amely valamely adott etnikai származású személyeknek különös hátrányt okoz más személyekhez képest.

A tizedik kérdésről

110 Tizedik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt szeretné megtudni, hogy a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének b) pontját úgy kell-e értelmezni, hogy az alapügyben szóban forgóhoz hasonló gyakorlat objektív módon igazolható a villamosenergia-hálózat biztonságának biztosítására és a villamosenergia-fogyasztás megfelelő nyomon követésére irányuló szándékra tekintettel, figyelemmel többek között arra, hogy a végső fogyasztók számára lehetővé kell tenni a villamosenergiafogyasztás-mérőjükhöz való szabad hozzáférést és különösen, hogy a média pedig visszhangot adott egyéb, mind műszaki, mind pénzügyi szempontból elérhető eszközök létezésének, amelyek biztosítani tudják a villamosenergiafogyasztás-mérők biztonságát.

111 Amint az az említett 2. cikk (2) bekezdésének b) pontjából kitűnik, valamely látszólag semleges rendelkezés, feltétel vagy gyakorlat, amely azonban valamely adott faji vagy etnikai származású személyeket különösen hátrányosan érint, közvetett hátrányos megkülönböztetésnek minősül, ennélfogva tiltott, kivéve ha ez a rendelkezés, feltétel vagy gyakorlat jogszerű céllal objektív módon igazolható, továbbá e cél megvalósításának eszközei megfelelőek és szükségesek.

112 E tekintetben – figyelemmel a jelen ítélet 72–74. pontjában említett megfontolásokra és célkitűzésekre – hangsúlyozni kell, hogy a faji vagy etnikai származáson alapuló eltérő bánásmód esetén az objektív igazolás fogalmát szigorúan kell értelmezni.

113 A jelen esetben – és amint az az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból és a CHEZ RB által a Bíróságnak előterjesztett észrevételekből kitűnik – az említett társaság arra hivatkozik, hogy a vitatott gyakorlatot azért vezették be, hogy küzdjenek a villamosenergiafogyasztás-mérők számos megkárosítása és manipulációja, valamint a jogtalan áramvételezések ellen, amelyeket az érintett városrészben megállapítottak. Az említett gyakorlat ekképpen arra szolgál, egyfelől hogy megakadályozza a csalásokat és a visszaéléseket, másfelől hogy megvédje az egyéneket az ilyen magatartások által az életükre és egészségükre gyakorolt veszélyektől, valamint hogy valamennyi fogyasztó érdekében biztosítsa a villamosenergia-szolgáltatás minőségét és biztonságát.

114 Először is el kell ismerni – amint azt a főtanácsnok is megjegyezte az indítványának 117. pontjában –, hogy az ilyen célokat egységes egészként tekintve, azok az uniós jog által elismert, jogszerű céloknak minősülnek (a csalás és bűnözés elleni küzdelem vonatkozásában lásd: Placanica és társai ítélet, C-338/04, C-359/04 és C-360/04, EU:C:2007:133, 46. és 55. pont).

115 Másodszor hangsúlyozni kell, hogy a vizsgált intézkedéseknek a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének b) pontja értelmében ilyen célokkal „objektív módon” igazolhatónak kell lenniük.

116 Az alapügyben szóban forgóhoz hasonló körülmények között, és amennyiben a CHEZ RB a vitatott gyakorlat igazolása érdekében arra hivatkozik, hogy a múltban az érintett városrészben a villamosenergiafogyasztás-mérőket számos megkárosítás érte, és számos jogtalan áramvételezésre került sor, illetve annak veszélyére is hivatkozik, hogy az ilyen magatartások állandósulhatnak, legalábbis e társaságnak kell – amint azt a főtanácsnok az indítványának 115. pontjában megjegyezte – objektív módon bizonyítania egyfelől az említett jogellenes magatartások tényleges fennállását és mértékét, másfelől, tekintettel arra a körülményre, hogy mintegy 25 év eltelt azóta, azt, hogy a jelenlegi helyzetben az érintett városrészben pontosan mely okok miatt áll fenn annak jelentős veszélye, hogy állandósulnak a fogyasztásmérők ilyen megkárosításai és a jogtalan áramvételezések.

117 Annak érdekében, hogy a CHEZ RB eleget tegyen az e tekintetben rá háruló bizonyítási tehernek, nem állíthatja csupán azt, hogy az ilyen magatartások és veszélyek „köztudomásúak”, miként azt a kérdést előterjesztő bíróság előtt úgy tűnik, hogy tette.

118 Harmadszor, ha a CHEZ RB bizonyítani tudja, hogy a vitatott gyakorlat objektív módon követi az általa hivatkozott, jogszerű célokat, bizonyítani kell még – amint azt a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének b) pontja megköveteli –, hogy ez a gyakorlat az említett célok megvalósításának megfelelő és szükséges eszközének minősül.

119 Amint azt a főtanácsnok az indítványának 121–124. pontjában megjegyezte, előzetesen – illetve az e tekintetben a kérdést előterjesztő bíróság által elvégzendő végleges ténybeli értékelések fenntartásával – úgy tűnik, hogy a vitatott gyakorlathoz hasonló gyakorlat olyan jellegű, amely lehetővé teszi a jelen esetben állítólagosan megcélzott jogellenes magatartások elleni hatékony küzdelmet, ezért úgy tűnik, hogy teljesül az arra vonatkozó feltétel, amelynek értelmében az ilyen gyakorlatnak megfelelőnek kell lennie a hivatkozott jogszerű célok követéséhez.

120 Azon feltételt illetően, hogy a vitatott gyakorlatnak ugyanezen célokból szükségesnek kell lennie, konkrétan a kérdést előterjesztő bíróság feladata lesz ellenőrizni, hogy az alapügyben szóban forgóhoz hasonló városrészeknek, ahol a CHEZ RB a vitatott gyakorlatot folytatja, vannak-e olyan sajátosságaik, amelyek miatt más megfelelő és enyhébb intézkedések nem teszik lehetővé a felmerült problémák megoldását.

121 E tekintetben a KZD az észrevételeiben arra hivatkozott, hogy más villamosenergia-szolgáltató társaságok felhagytak a vitatott gyakorlattal, előnyben részesítve más technikákat a megkárosítások és a manipulációk elleni küzdelem érdekében, miközben a villamosenergiafogyasztás-mérőket az érintett városrészekben visszahelyezték normális magasságba.

122 A kérdést előterjesztő bíróságnak kell ellenőriznie, hogy léteznek-e ekképpen más megfelelő, enyhébb intézkedések a CHEZ RB által hivatkozott célok elérése érdekében, és ha ez a helyzet, e bíróságnak kell megállapítania, hogy a vitatott gyakorlatot nem lehet a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének b) pontja értelmében véve szükségesnek minősíteni.

123 Egyébiránt, és feltéve, hogy semmilyen más intézkedést nem lehet azonosítani, amely ugyanannyira hatékony, mint a vitatott gyakorlat, a kérdést előterjesztő bíróságnak ellenőriznie kell majd azt is, hogy a vitatott gyakorlat által okozott hátrányok a kitűzött célokhoz képest nem aránytalanul nagyok-e, és hogy e gyakorlat nem veszélyezteti-e túlzott mértékben az érintett városrészekben lakó személyek jogos érdekeit (lásd ebben az értelemben különösen: Ingeniørforeningen i Danmark ítélet, C-499/08, EU:C:2010:600, 32. és 47. pont; Nelson és társai ítélet, C-581/10 és C-629/10, EU:C:2012:657, 76. ponttól).

124 Az említett bíróságnak először is a végső villamosenergia-fogyasztók azon jogos érdekére kell tekintettel lennie, hogy olyan körülmények között férjenek hozzá a villamosenergia-szolgáltatáshoz, amelynek nincs sértő vagy stigmatizáló hatása.

125 E bíróságnak figyelembe kell majd vennie a vitatott gyakorlat egyszerre kényszerítő, általános és régi jellegét, amely gyakorlatot nem vitatottan – amint az a jelen ítélet 84. pontjában már szerepel – különbségtétel nélkül és tartósan az érintett városrész valamennyi lakójával szemben folytatják, miközben – és ezt a bíróságnak kell ellenőriznie – legtöbbjüknek egyetlen egyéni jogellenes magatartás sem tudható be, és nem is tarthatók felelőseknek az ilyen, harmadik személyek által okozott cselekedetekért.

126 Végül az említett bíróságnak értékelésében figyelembe kell vennie az érintett városrészben lakó végső fogyasztók azon jogos érdekét, hogy hatékonyan és rendszeresen megtekinthessék és ellenőrizhessék a villamosenergia-fogyasztásukat, amely érdeket és ellenőrzést – amint az a jelen ítélet 44. pontjában már hangsúlyozásra került – az uniós jogalkotó kifejezetten elismerte és ösztönözte.

127 Jóllehet úgy tűnik, hogy a fenti értékelési elemek összességének figyelembevételéből annak kell következnie, hogy a vitatott gyakorlat a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének b) pontja értelmében véve nem igazolható, mivel az e gyakorlat által okozott hátrányok a kitűzött célokhoz képest aránytalanul nagyoknak tűnnek, az EUMSZ 267. cikk alapján indult előzetes döntéshozatali eljárás összefüggésében a kérdést előterjesztő bíróságnak kell az e tekintetben felmerülő végső értékeléseket elvégeznie.

128 A fentiek összességére figyelemmel azt kell válaszolni a tizedik kérdésre, hogy a 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének b) pontját úgy kell értelmezni, hogy az alapügyben szóban forgóhoz hasonló gyakorlat csupán akkor igazolható objektív módon a villamosenergia-hálózat biztonságának biztosítására és a villamosenergia-fogyasztás megfelelő nyomon követésére irányuló szándékra tekintettel, ha az említett gyakorlat nem megy túl azon a szinten, amely e jogszerű célok megvalósításához megfelelő és szükséges, és ha az okozott hátrányok az ekképpen kitűzött célokhoz képest nem aránytalanul nagyok. Nem ez a helyzet, ha megállapításra kerül – amit a kérdést előterjesztő bíróságnak kell ellenőriznie – vagy az, hogy léteznek más megfelelő és enyhébb eszközök, amelyek lehetővé teszik az említett célok elérését, vagy – ilyen más eszközök hiányában – az, hogy az említett gyakorlat aránytalanul nagy mértékben sérti az érintett, alapvetően roma származású lakosok lakta városrészben élő végső villamosenergia-fogyasztók azon jogos érdekét, hogy olyan körülmények között férjenek hozzá a villamosenergia-szolgáltatáshoz, amelyeknek nincs sértő vagy stigmatizáló jellege, és amelyek lehetővé teszik számukra azt, hogy rendszeresen ellenőrizhessék a villamosenergia-fogyasztásukat.

A költségekről

129 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (nagytanács) a következőképpen határozott:

1) A személyek közötti, faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról szóló, 2000. június 29-i 2000/43/EK tanácsi irányelv, és konkrétan annak 1. cikke, illetve 2. cikkének (1) bekezdése értelmében vett „etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetés” fogalmát úgy kell értelmezni, hogy az alapügyben szóban forgó körülményekhez hasonló körülmények között – amikor az alapvetően roma származású lakosok lakta városrészben az összes villamosenergiafogyasztás-mérőt a levegőben futó áramvezeték-hálózat részét képező villanyoszlopokon, hat és hét méter közti magasságban helyezik el, miközben a többi városrészben az ilyen fogyasztásmérőket két méternél alacsonyabb magasságban helyezik el – e fogalmat alkalmazni kell, függetlenül attól, hogy az említett kollektív intézkedés azon személyeket érinti, akik bizonyos etnikai származással rendelkeznek, vagy azokat, akik anélkül, hogy az említett származással rendelkeznének, az előbbiekkel együtt az ezen intézkedésből következő, kevésbé kedvező bánásmódban részesülnek, illetve különös hátrányt szenvednek el.

2) A 2000/43 irányelv 2. cikke (1) bekezdésének, illetve 2. cikke (2) bekezdése a) és b) pontjának a rendelkezéseit úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti rendelkezés, amely előírja, hogy ahhoz, hogy meg lehessen állapítani az ezen irányelv 3. cikkének (1) bekezdése által szabályozott területeken a faji vagy etnikai származáson alapuló, közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetés fennállását, az említett a) pontban hivatkozott kevésbé kedvező bánásmódnak, illetve az említett b) pontban hivatkozott különös hátránynak jogok vagy jogos érdekek megsértését kell jelentenie.

3) A 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének a) pontját úgy kell értelmezni, hogy a jelen rendelkező rész 1. pontjában leírt intézkedéshez hasonló intézkedés e rendelkezés értelmében vett közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül, ha bebizonyosodik, hogy az említett intézkedést az érintett városrész lakosságának többségére együttesen jellemző roma származáshoz kapcsolódó okokból vezették be és/vagy tartották fenn, amit a kérdést előterjesztő bíróságnak kell értékelnie, figyelembe véve az ügy valamennyi releváns körülményét, valamint a bizonyítási teher megfordulásával kapcsolatos szabályokat, amelyek az említett irányelv 8. cikkének (1) bekezdésében szerepelnek.

4) A 2000/43 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének b) pontját úgy kell értelmezni, hogy:

- **e rendelkezéssel ellentétes az olyan nemzeti rendelkezés, amely azt írja elő, hogy ahhoz, hogy faji vagy etnikai származáson alapuló, közvetett hátrányos megkülönböztetés álljon fenn, a különös hátránynak faji vagy etnikai származáshoz fűződő okokból kell bekövetkeznie;**

- **az említett rendelkezés értelmében vett „látszólag semleges” rendelkezés, feltétel vagy gyakorlat alatt olyan rendelkezést, feltételt vagy gyakorlatot kell érteni, amelyeket színleg semlegesen – azaz a védett tulajdonságtól eltérő, és azzal nem egyenértékű tényezők figyelembevételével – fogalmaznak meg vagy alkalmaznak;**

– **az ugyanezen rendelkezés értelmében vett „különös hátrány” nem a súlyos, nyilvánvaló vagy különösen jelentős egyenlőtlenség esetét jelöli, hanem azt jelenti, hogy különösen valamely adott faji vagy etnikai származású személyek azok, akik hátrányba kerülnek a szóban forgó rendelkezés, feltétel vagy gyakorlat miatt;**

– **feltéve, hogy a jelen rendelkező rész 1. pontjában leírt intézkedéshez hasonló intézkedés nem minősül az említett irányelv 2. cikke (2) bekezdésének a) pontja értelmében vett közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek, az ilyen intézkedés elvileg az említett 2. cikk (2) bekezdésének b) pontja értelmében vett látszólag semleges gyakorlatnak minősülhet, amely valamely adott etnikai származású személyeknek különös hátrányt okoz más személyekhez képest;**

– **az ilyen intézkedés csupán akkor igazolható objektív módon a villamosenergia-hálózat biztonságának biztosítására és a villamosenergia-fogyasztás megfelelő nyomon követésére irányuló szándékra tekintettel, ha az említett gyakorlat nem megy túl azon a szinten, amely e jogszerű célok megvalósításához megfelelő és szükséges, és ha az okozott hátrányok az ekképpen kitűzött célokhoz képest nem aránytalanul nagyok. Nem ez a helyzet, ha megállapításra kerül – amit a kérdést előterjesztő bíróságnak kell ellenőriznie – vagy az, hogy léteznek más megfelelő és enyhébb eszközök, amelyek lehetővé teszik az említett célok elérését, vagy – ilyen más eszközök hiányában – az, hogy az említett intézkedés aránytalanul nagy mértékben sérti az érintett, alapvetően roma származású lakosok lakta városrészben élő végső villamosenergia-fogyasztók azon jogos érdekét, hogy olyan körülmények között férjenek hozzá a villamosenergia-szolgáltatáshoz, amelyeknek nincs sértő vagy stigmatizáló jellege, és amelyek lehetővé teszi számukra azt, hogy rendszeresen ellenőrizhessék a villamosenergia-fogyasztásukat.**

Aláírások